

Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 33 hallituksen esityksestä laeiksi työttömyysturvalain muuttamisesta sekä työttömyyskassalain 3 ja 4 §:n muuttamisesta

Eduskunta on 17 päivänä lokakuuta 1989 lähettänyt sosiaalivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen n:o 192 laeiksi työttömyysturvalain muuttamisesta sekä työttömyyskassalain 3 ja 4 §:n muuttamisesta.

Sosiaalivaliokunta on tässä yhteydessä ottanut käsiteltäväksi myös eduskunnan 7 päivänä marraskuuta 1989 valiokuntaan lähettämän ed. Stenius-Kaukosen ym. lakialoitteen n:o 101 laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina vanhempi hallitussihteeri Sakari Heikkilä sosiaali- ja terveysministeriöstä, hallitusneuvos Matti Ilonen ja tarkastaja Pasi Järvinen työministeriöstä, esittelijä Heimo Mielonen työttömyysturvalautakunnasta, toimistopäällikkö Erkki Sahlberg Kansaneläkelaitoksesta, lakimies Janne Metsämäki Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestöstä, lainopillinen asiamies Hannu Rautiainen Suomen Työnantajain Keskusliitosta, työvoimapolitiittinen asiamies Martti Huttunen Liiketyönantajain Keskusliitosta, sosiaalipoliittinen sihteeri Jukka Vainio Toimihenkilö- ja Virkamiesjärjestöjen Keskusliitosta, sosiaalis sihteeri Kai Libäck Akavasta, palkkasihteeri Tapio Wallin Suomen Teknisten Toimihenkilöjärjestöjen Keskusliitosta, johtaja Juhani Talonen Työttömyyskassojen Yhteisjärjestöstä, puheenjohtaja Hannu Ahonen Työvoimahallinnon Henkilökuntaliitosta, osastopäällikkö Esko Himanen ammattikasvatushallituksesta, toimistopäällikkö Ilkka Frederiksén Oulun työvoimapiiristä, johtava työvoimaneuvoja Aulis Huuskonen Äänekosken työvoimatoimistosta, järjestösihteeri Tiina Hakala Suomen Ammattiin Opiskelevien Keskusliitosta ja puheenjohtaja Jukka Luttinen Työttömien Toimikunnasta.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan työttömyysturvalakia muutettavaksi siten, että työsopimuslain 39 a §:n nojalla yksipuolisesti osaaikaistetulla työntekijällä olisi oikeus sovitel-

tuun työttömyyspäivärahaan. Käytännössä omaksuttu kuuden viikon määräaika, jonka henkilö voi olla ilman hyväksyttävää syytä poissa työmarkkinoilta ilman, että se vaikuttaa työttömyyspäivärahan saamiseen, ehdotetaan muutettavaksi kolmeksi kuukaudeksi.

Työttömyysturvan työvoimapolitiittisten asioiden käsittelyn nopeuttamiseksi ehdotetaan, että työvoimapolitiittisen lausunnon antaisi yleensä työvoimatoimisto. Työvoimapolitiittisessa lausunnossa ehdotetaan otettavaksi käyttöön oikaisumenettely. Ammatilliseen koulutukseen osallistuminen ehdotetaan koskemaan myös 18- ja 19-vuotiaita. Muutoksenhakua kehitetään ottamalla käyttöön valtionasiamiesjärjestelmä. Työvoimapolitiittisia määräaikoja koskevia säännöksiä ehdotetaan selkeytettäväksi. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi hallintomenettelylain mukaiset asiavirheen sekä kirjoitus- ja laskuvirheen korjaamista koskevat säännökset. Työttömyyskassalain muutoksella ehdotetaan tarkennettavaksi työttömyyskassan jäsenyyttä ja jäsenmaksujen palauttamista koskevia säännöksiä.

Esitys liittyy valtion vuoden 1990 tulo- ja menoarvioesitykseen. Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan heinäkuun alusta 1990. Työttömyysturvalain tilapäisen vanhempainrahan huomioon ottamista koskeva säännös tulisi kuitenkin voimaan 1.10.1990. Soviteltua työttömyyspäivärahaa voisi saada työsopimuslain 39 a §:n nojalla osa-aikaistettu myös, vaikka osa-aikaistaminen on toteutettu ennen lain voimaan tuloa.

Lakialoitteessa n:o 101 esitetään pääasiassa hallituksen esityksen mukaisesti siirrettäväksi toimivaltaa työvoimatoimistolle, muutettavaksi työttömyyspäivärahan saamisen edellytyksiä, etuuksien yhteensovittusta työttömyyspäivärahan kanssa, työvoimatoimiston ja -toimikunnan tehtäviä sekä hallintomenettelylain soveltamista. Lisäksi lakialoitteessa ehdotetaan työt-

tömyyspäivärahaoikeuden saamisen edellytyksiä laajennettavaksi, peruspäivärahan ja lapsikorotuksen tasoa nostettavaksi ja ansioon suhteutetun päivärahakauden kestoa lisättäväksi 55 vuotta täyttäneillä. Velvollisuus osallistua koulutukseen ja ottaa vastaan osa-aikatyötä poistettaisiin sekä oikeutta kieltäytyä vastaanottamasta työtä laajennettaisiin.

Sosiaalivaliokunta pitää hallituksen esityksen päälinjoja tarpeellisina ja tarkoituksenmukaisina. Ehdotetut menettelyt ammatilliseen koulutukseen osallistumisen laajentamiseksi, valtionasiamiesjärjestelmän käyttöön ottamiseksi ja määräaikojen ja menettelytapojen tarkemmaksi säännöstmiseksi sekä työttömyyskassan jäsenyyttä ja jäsenmaksujen palauttamista koskevien säännösten tarkentamiseksi ovat tarpeellisia ja tarkoituksenmukaisia.

Sosiaalivaliokunta kiinnittää huomiota niihin ongelmiin, joita työttömyysturvalakiehdotuksen 9 §:n 3 momentin säännösten johdosta saattaa syntyä työntekijälle, johon sovelletaan merimieslakia. Kun tällainen työntekijä saattaa käytännössä olla ulkomaisen yhtiön palveluksessa, jolloin myös kante on nostettava ulkomaan tuomioistuimessa, tulee seurata asian käytännön toteuttamista ja ryhtyä tarvittaessa toimenpiteisiin, jottei merimieslain alaisille työntekijöille synny menetyksiä ehdotetusta säännöksestä.

Samalla valiokunta kiinnittää huomiota muutoinkin ulkomailla tapahtuvaan työntekoon. Ulkomailla sijaitsevaan työpaikkaan tehdystä työtarjouksesta kieltäytymistä ei tule pitää sellaisena seikkana, joka aiheuttaa työttömyyspäivärahaoikeuden menetyksen. Toisaalta myöskään ulkomailla tehtävästä työstä erotessa ei voida edellyttää yhtä selkeää ja painavaa näyttöä työstä eroamisen perusteista, vaikka perusteen tuleekin olla pätevä, jotta voidaan katsoa myös oikeus saada työttömyysturvaa menetetyksi eroamisen johdosta.

Periaatteessa on tärkeää, että väestön yleensä ja erityisesti työttömien ammatillisen koulutuksen tasoa korotetaan. Nuorille henkilöille koulutus tulee antaa ensisijaisesti säännönmukaisessa ammatillisessa koulutuksessa. Tästä syystä hallituksen esityksen 8 §:n tavoitteita voidaan pitää tarkoituksenmukaisena, mutta menettely ei saa johtaa koulutettavien kannalta kohtuuttomiin vaatimuksiin.

Sosiaalivaliokunta toteaa tyydytyksellä lainmuutokset, joilla työttömän sairastuessa ilmenneitä välinputoamistilanteita on korjattu. Va-

liokunta kiinnittää kuitenkin huomiota työvoimatoimistoissa ja Kansaneläkelaitoksen paikallistoimistoissa ilmenneisiin ongelmiin työkyvyttömyyden tulkinnoissa ja esittää työministeriön selvittävän asian yhdessä sosiaali- ja terveystieteiden ja Kansaneläkelaitoksen kanssa.

Työttömyysturvan takaisinperinnän ongelmat tulee selvittää. Maksatuksen perusteet tulee selvittää, jotta voidaan välttää takaisinperintöjä.

Sosiaalivaliokunta huomauttaa tässä yhteydessä painokkaasti tarpeesta korjata peruspäivärahan tasoa ja ansioon suhteutetun päivärahan määräytymisessä olevia epä johdonmukaisuuksia.

Hallituksen esityksen mukaan tarkoituksena on kehittää ja yksinkertaistaa työttömyysturvan toimeenpanoa muun muassa nopeuttamalla työvoimapolitiittisen lausunnon antamista siten, että sen pääasiallisesti antaisi työvoimatoimisto. Työministeriöltä ja sosiaali- ja terveystieteiden ministeriöltä saamansa lausunnon pohjalta valiokunta ehdottaa kuitenkin hallituksen esityksen muuttamista tältä osin. Tämä edellyttää muutosta lain 3 ja 43 c §:ään sekä 34 ja 38 §:ään ehdotettujen muutosten poistamista. Erillinen työvoimapolitiittisiin lausuntoihin kohdistuva oikaisumenettely tulee tämän seurauksena poistaa 3 §:stä tähän yhteyteen sopimattomana. Oikaisumenettelyn tarvetta ja käyttöönottoa tulee selvittää.

Työttömyysturvalakiehdotuksen 7 §:n mukaan henkilö, joka ilman pätevää syytä kieltäytyy hänelle yksilöidysti tarjotusta työstä, ei ole oikeutettu työttömyyspäivärahaan kuuden viikon ajalta. Valiokunnan käsityksen mukaan tällaisen henkilölle yksilöidysti tarjotun työn tarjoaminen tulee olla asiakirjoin tai muutoin kiistattomasti osoitettavissa, jotta sen nojalla voitaisiin määrätä kuuden viikon karenssi. Yleensä tällaisen muun yksilöidyn työtarjouksen tulee olla asianomaisen työnvälitysluvan saaneen työnvälittäjän tekemä.

Hallituksen esitykseen sisältyy valtionasiamiesjärjestelmän käyttöönotto työttömyysturva-asioissa. Valtionasiamies on perinteisesti liitetty valtion edun valvontaan. Kun työttömyysturvalain valtionasiamiehellä on ehdotuksen mukaan myös työttömän oikeuksien ja oikeusturvan valvontavelvollisuus, ehdottaa sosiaalivaliokunta nimityksen muuttamista työttömyysturva-asiamieheksi.

Ehdotuksessa 5 §:n 1 momentin 7 kohdaksi ehdotetaan työttömyyspäivärahaoikeuden es-

teeksi tilapäisen vanhempainrahan saaminen. Kun kyseinen etuus on tarkoitettu sääntää sosiaalivaliokunnan käsittelyssä olevalla hallituksen esitykseen n:o 178 sisältyvällä sairausvakuutuslain muutoksella ja kun valiokunnan tarkoituksena on sen käsittelyn yhteydessä muuttaa etuuden nimeksi erityishoitoraha, ehdottaa valiokunta mainitun etuuden nimen muuttamista jo tässäkin yhteydessä. Valiokunta ehdottaa lisäksi kyseiseen säännökseen tehtäväksi teknisen korjauksen.

Edellä esitettyyn ja hallituksen esityksen perusteluihin viitaten valiokunta kunnioittavasti ehdottaa,

*että hallituksen esitykseen sisältyvä toinen lakiehdotus hyväksyttäisiin muuttamattomana ja
että ensimmäinen lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:*

1.

Laki

työttömyysturvalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 24 päivänä elokuuta 1984 annetun työttömyysturvalain (602/84) 3 §:n 3 momentti, 5 §:n 1 momentin johdantolauseen ruotsinkielinen sanamuoto, 5 §:n 1 momentin 7, 9 ja 10 kohta, 7 §:n 1 momentti, 8, 9 ja 11 §, 13 §:n 2 momentti, 19 §:n 1 momentti, 27 §:n 1 momentin 2, 5 ja 6 kohta, 29 §:n 1 momentti (*poist.*) ja 43 §:n otsikko sekä 3 ja 5 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 5 §:n 1 momentin 7 kohta 27 päivänä helmikuuta 1987 annetussa laissa (226/87), 11 § osittain muutettuna 6 päivänä kesäkuuta 1986 annetulla lailla (426/86) ja 19 §:n 1 momentti 20 päivänä tammikuuta 1989 annetussa laissa (69/89), sekä

lisätään (*poist.*) 5 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on osittain muutettuna *mainitulla* 27 päivänä helmikuuta 1987 annetulla lailla (*poist.*), uusi 11 kohta, 29 §:ään uusi 3 momentti ja 10 lukuun uusi 43 a — 43 c §, seuraavasti:

3 §

Toimeenpanoelimet

— — — — —
Työvoimatoimikunta tai työvoimatoimisto antaa työttömyysturvan saamisen työvoimapolitiittisista edellytyksistä, joista säädetään 4 §:ssä 5 §:n 1 momentin 3, 8 ja 10 kohdassa sekä 2 momentissa, 7—11 §:ssä ja 13 §:n 2 momentissa, sosiaalivakuutustoimikuntaa ja työttömyyskassaa sitovan lausunnon siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään. Työvoimatoimikunnan tai työvoimatoimiston tulee työttömyyskassan tai sosiaalivakuutustoimikunnan pyynnöstä täydentää lausuntoaan viipymättä.

(4—6 mom. *poist.*)

5 §

Työttömyyspäiväraha-oikeuden rajoitukset

Työttömyyspäivärahaan ei ole oikeutta henkilöllä:

7) jolla on oikeus saada sairausvakuutuslain mukaista äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa taikka jolle on myönnetty lomaa raskauden ja synnytyksen tai lapsen hoidon vuoksi *taikka* joka saa *erityishoitorahaa*;

(9—11 kohta kuten hallituksen esityksessä)

7—9, 11, 13, 19, 27 ja 29 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

34 ja 38 §

(*Poist.*)

43, 43 a ja 43 b §
(Kuten hallituksen esityksessä)

43 c §

Työttömyysturva-asiamies

Jokaisessa työvoimapiirissä on työministeri-

riön määräämä *työttömyysturva*-asiamies, joka valvoo 3 §:n 3 (*poist.*) momentissa tarkoitettujen lausuntojen lainmukaisuutta ja yhdenmukaisuutta. *Työttömyysturva*-asiamies on oikeutettu hakemaan työttömyyspäivärahan saamisen työvoimapolitiittisia edellytyksiä koskevassa asiassa vakuutusoikeudelta lainvoimaisen päätöksen poistamista 43 §:n mukaisesti.

Työttömyysturva-asiamiehellä on läsnäolo- ja puheoikeus työvoimatoimikunnan kokouksessa.

Työttömyysturva-asiamies voi määrätä, että sosiaalivakuutustoimikunnan, työttömyyskassan ja työttömyysturvalautakunnan tulee antaa nimettyä henkilöä koskeva päätös tiedoksi *työttömyysturva*-asiamiehelle.

Tarkemmat säännökset *työttömyysturva*-asiamiehestä annetaan asetuksella.

Voimaantulo- ja soveltamissäännös
(Kuten hallituksen esityksessä)

Edelleen sosiaalivaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että lakialoitteeseen n:o 101 sisältyvä lakiehdotus hylättäisiin.

Helsingissä 17 päivänä marraskuuta 1989

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Skinari, varapuheenjohtaja Louvo ja jäsenet Alaharja (osittain), Alaranta (osittain), Kankaan-

niemi, Koistinen, P. Leppänen, Mäkipää, Nordman, Paaivilainen, Rantanen, Rinne, Steenius-Kaukonen, Taina, Törnqvist ja Väistö sekä varajäsen Kuuskoski-Vikamaa (osittain).

Vastalauseita

I

Pelkän peruspäivärahan varassa oleville työttömille hallitus ei esitä minkäänlaisia korotuksia, vaikka hallitusohjelmassa on erillinen kohta, jossa luvataan tasokorotusta peruspäivärahaan ja lapsikorotuksiin. Työttömyysturvan peruspäiväraha on nyt 95 markkaa päivässä, joten käteen jää vain 1 600—1 700 markkaa kuukaudessa. Kaikkein heikoimmasa asemassa olevat työttömät on siis jätetty edelleen tilanteeseen, jossa he joutuvat työttömyysturvan riittämättömyyden vuoksi juoksemaan vielä sosiaalitoimistossa hakemassa toimeentulotukea.

Emme voi hyväksyä hallituksen menettelyä ja siksi ehdotamme, että peruspäiväraha korotetaan 140 markkaan. Ehdotamme myös lapsi-

korotuksia nostettavaksi 25 markkaan ensimmäiseltä lapselta ja 15 markkaan jokaiselta seuraavalta lapselta.

Osa-aikatyöntekijöiden työttömyysturvaan jää ehdotetuista parannuksista huolimatta aukkoja, jotka merkitsevät kohtuutonta väliinpuutamista. Siksi ehdotamme 17 §:n parantamista, jolloin 18 ja 19 § voidaan kumota.

Myös ikääntyneet pitkäaikaistyöttömät joutuvat jopa 40 työvuoden jälkeen väliinpuotajiksi sekä eläkkeissä että työttömyysturvassa. 55 vuotta täyttäneiden työttömiksi jääneiden toimeentulo tulisi mielestämme turvata eläkejärjestelyin heidän itsensä niin halutessa, mutta vähintä, mitä heidän asemansa korjaamiseksi tulisi tässä vaiheessa tehdä, on poistaa

55 vuotta täyttäneiltä työttömiltä ansioon suhteutetun päivärahan 900 päivän enimmäisrajotus.

Lisäksi esitämme eräitä muita välttämättömiä korjauksia työttömien oikeusturvan takamiseksi, kuten työvoimapolitiittisen lausunnon sitovuuden poistamista. Hallituksen esittämä oikaisumenettely olisi kokonaisuutena nopeutanut kielteisen työvoimapolitiittisen lausunnon saajien mahdollisuutta saada korjaus puutteel-

liseen selvitykseen perustuvaan lausuntoon eli saada työttömyyspäivärahan maksamisesta myönteinen päätös.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että hallituksen esitykseen sisältyvä toinen lakiehdotus hyväksyttäisiin muuttamattomana ja

että ensimmäinen lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

1.

Laki

työttömyysturvalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 24 päivänä elokuuta 1984 annetun työttömyysturvalain (602/84) 8, 9, 14, 18 ja 19 § sellaisina kuin niistä ovat 14 § osittain muutettuna 27 päivänä helmikuuta 1987 annetulla lailla (226/87), 18 § osittain muutettuna mainitulla 27 päivänä helmikuuta 1987 annetulla lailla ja 20 päivänä tammikuuta 1989 annetulla lailla (69/89) sekä 19 § osittain muutettuna mainitulla 20 päivänä tammikuuta 1989 annetulla lailla,

muutetaan 3 §:n 3 momentti, 4 §, 5 §:n 1 momentin johdantolauseen ruotsinkielinen sanamuoto, 5 §:n 1 momentin 7, 9 ja 10 kohta, 7 §:n 1 momentti, (poist.) 11 ja 13 § (poist.), 16 §:n 1 ja 2 momentti, 17 ja 20 §, 22 §:n 1 momentti, 24 ja 25 §, 26 §:n 3 momentti, 27 §:n 1 momentin 2, 5 ja 6 kohta, 34 §, 38 §:n 2 momentti ja 43 §:n otsikko sekä 3 ja 5 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 5 §:n 1 momentin 7 kohta mainitussa 27 päivänä helmikuuta 1987 annetussa laissa (poist.), 11 § osittain muutettuna 6 päivänä kesäkuuta 1986 annetulla lailla (426/86), 13 § osittain muutettuna mainitulla 27 päivänä helmikuuta 1987 annetulla lailla sekä 20 ja 25 § sekä 26 §:n 3 momentti muutettuina viimeksi mainitussa laissa,

lisätään 3 §:ään uusi 4—6 momentti, 5 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on osittain muutettuna mainitulla 27 päivänä helmikuuta 1987 annetulla lailla, uusi 11 kohta (poist.) ja 10 lukuun uusi 43 a ja 43 b §, seuraavasti:

3 §

Toimeenpanoelimet

— — — — —

(Poist.) Työvoimatoimisto antaa työttömyysturvan saamisen työvoimapolitiittisista edellytyksistä, joista säädetään 4 §:ssä, 5 §:n 1 momentin 3, 8 ja 10 kohdassa sekä 2 momentissa ja 7—11 §:ssä (poist.) sosiaalivakuutustoitimikunnalle ja työttömyyskassalle (poist.) lausunnon (poist.). Työvoimatoimiston tulee työttömyyskassan tai sosiaalivakuutustoitimikunnan pyynnöstä täydentää lausuntoaan viipymättä. (4—6 mom. kuten hallituksen esityksessä)

4 §

Oikeus työttömyyspäivärahaan

Työttömyyspäivärahaan on oikeus työkykyisellä työttömällä henkilöllä, jolle ei ole voitu osoittaa työtä. Työttömyyspäivärahaa ei kuitenkaan voida maksaa pidemmältä kuin kolmen kuukauden ajalta ennen työvoimatoimistoon ilmoittautumista ilman painavaa syytä.

5 ja 7 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

8 ja 9 §

(Poist.)

11 §

Oikeus työttömyyspäivärahaan eräissä tapauksissa

Henkilöllä, joka ilman pätevää syytä on eronnut työstään tai on omalla menettelyllään aiheuttanut sen, ettei työsopimusta ole työmarkkinoilla yleisesti noudatettavin ehdoin syntynyt, tai on itse aiheuttanut työsuhteen päättymisen, ei ole oikeutta työttömyyspäivärahaan ennen kuin hän on ollut työttömänä työnhakijana työvoimatoimistossa kolme viikkoa.

13 §

Oikeus peruspäivärahaan

Peruspäivärahaan on oikeus henkilöllä, joka täyttää 2 luvun mukaiset työttömyysturvan saamisen yleiset edellytykset.

16 § (uusi)

Oikeus ansioon suhteutettuun päivärahaan

Ansioon suhteutettuun päivärahaan on oikeus työttömyyskassan jäsenellä (vakuutettu), joka on ollut vakuutettuna vähintään kolmeitoista lähinnä edellistä viikkoa ja joka on vakuutettuna ollessaan täyttänyt työssäoloehdon.

Työssäoloehto täyttyy, kun henkilö on 24 lähinnä edellisen kuukauden aikana (tarkastelujakso) ollut 13 viikkoa sellaisessa työssä, jossa työaika kunakin viikkona on ollut vähintään 18 tuntia tai jonka työsopimuksen mukainen säännöllinen työaika on tasoittumisjakson aikana ollut keskimäärin vähintään 18 tuntia viikossa ja palkka työehtosopimuksen mukainen tai, jollei työalalla ole työehtosopimusta, paikkakunnalla maksettavan käyvän palkan mukainen.

17 § (uusi)

Osa-aikatyö

Kokoaikatyötä hakevalla henkilöllä, joka tekee osa-aikatyötä, on oikeus työttömyyspäivärahaan työajan lyhennystä vastaavilta täysiltä työttömyyspäiviltä.

Osa-aikatyötä hakevalla henkilöllä, jolle ei ole voitu osoittaa osa-aikatyötä, on oikeus työttömyyspäivärahaan tätä vastaavalta ajalta.

19 §

(Poist.)

20 § (uusi)

Osa-aikatyötä tekevän ansioon suhteutetun päivärahan enimmäissuuruus

Ansioon suhteutettua päivärahaa voidaan maksaa 17 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa niin paljon, että se mahdollisine lapsikorotuksineen ja työstä saatu palkka yhteensä ovat enintään 95 prosenttia ansioon suhteutetun päivärahan perusteena olevasta palkasta, kuitenkin vähintään niin paljon kuin henkilö olisi oikeutettu saamaan perusturvana.

22 § (uusi)

Peruspäivärahan suuruus

Peruspäivärahan täysi määrä on 140 markkaa.

24 § (uusi)

Lapsikorotus

Työttömyyspäivärahan saajalle, jolla on huollettavanaan 18 vuotta nuorempi lapsi, maksetaan päiväraha korotettuna lapsikorotuksella, jonka suuruus ensimmäisestä lapsesta on 25 markkaa ja jokaisesta seuraavasta lapsesta 15 markkaa.

25 § (uusi)

Etuuksien korotus

Peruspäivärahan ja lapsikorotusten markkamääriä korotetaan kunkin vuoden alusta lukien palkansaajien yleisen ansiotasoindeksin pisteluvun muutosten edellyttämässä suhteessa.

Tämän lain 23 §:ssä tarkoitettujen työtulojen määrät tarkistetaan siinä suhteessa kuin työttömyyspäivärahan maksuvuodelle vahvistettu palkansaajien yleisen ansiotasoindeksin luku poikkeaa edellisen kalenterivuoden vastaavasta indeksiluvusta.

26 § (uusi)

Päivärahakauden kesto

Sen estämättä, mitä 1 momentissa on säädetty neljän peräkkäisen kalenterivuoden aikana maksettavasta enimmäismäärästä, voidaan

henkilölle, joka on täyttänyt 55 vuotta ennen enimmäisajan täyttymistä, maksaa ansioon suhteutettua päivärahaa lisäksi enintään siihen saakka, kunnes hän on täyttänyt 60 vuotta.

— — — — —

27 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

29 §

(Poist.)

34 ja 38 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

43—43 b §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

43 c §
(Poist.)

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 1990 (poist.).

Henkilölle, joka on ansioon suhteutettuun päivärahaan oikeutettu ja jonka ansioon suhteutetun päivärahan maksaminen on ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleen 26 §:n 3 momentissa mainitun enimmäisajan täyttymisen perusteella lopetettu, aletaan maksaa työttömyysturvalain mukaista ansioon suhteutettua päivärahaa tämän lain voimaan tultua.

(3 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Helsingissä 17 päivänä marraskuuta 1989

Marjatta Stenius-Kaukonen

Pekka Leppänen

II

1. Hallituspuolueet estivät perusturvaa korottavan lakialoitteen käsittelyn

Keskustan eduskuntaryhmä ja SKDL ovat syyskuussa 1989 jättäneet eduskunnalle yhteisen lakialoitteen, missä ehdotetaan tasoltaan nykyistä paremman ja yhtenäisen perusturvan aikaansaamista. Täysimääräistä kansaneläkettä pienempiä keskeisiä vähimmäisturvan etuuksia korotettaisiin niin, että ne verotuksen jälkeen olisivat täyttä kansaneläkettä vastaavalla tasolla.

Yhtenäisen ja tasoltaan riittävän perusturvan aikaansaaminen on tärkeä ja kiireellisesti toteutettava tavoite. Yhteiskunnan velvollisuutena on huolehtia siitä, että sosiaaliturva toimii tehokkaasti ja nopeasti, kun siihen joudutaan turvautumaan. Aivan erityisesti tämä maassa asumiseen kytketty sosiaalisen yhteisvastuun periaate koskee vähimmäistoimeentulon järjestämistä.

Tämän vuosikymmenen sosiaaliturvauudistukset olivat kansaneläkeuudistusta lukuun ottamatta korostuneesti ansioturvaan kohdistet-

tuja. Etenkin hyvätuloisten, pitkään ja vakiintuneesti työsuhteessa olleiden toimeentuloturva paranikin merkittävästi. Sen sijaan eri päivärahajen ja korvausten vähimmäistasoa korotettiin varsin vähän, kun otetaan huomioon etuuksien samanaikainen muuttuminen veronalaisiksi. Tuloerot kasvavat myös sosiaaliturvan sisällä. Kuva on sitä selvempi, kun muistetaan uudistuksia edeltäneinä vuosina tapahtunut vähimmäisturvan jälkeenjääneisyys.

Ansiosidonnainen etuus on yleensä tasoltaan riittävä, ainakin jos on kysymys parempituloisesta henkilöstä. Samalla perusteella maksettava vähimmäisturva ei puolestaan ehkä riitä edes ihmisarvoiseen elämiseen. Kaikkein heikoin on ennestään vaikeassa asemassa olevien ja syrjäytyneiden asema.

Muutoinkin matalassa perusturvassa on vielä tasoeroja. Niitä on perusteltu järjestelmien erilaisilla tavoitteilla. Tällä etuuden varassa elävän kannalta keinotekoisella teorialla on kuitenkin käytännössä puolusteltu vain sitä, että jonkin lain mukainen perusturva on vielä pienempi kuin jonkin toisen.

Perusturva on myös aukollista. Järjestelmässä osa ihmisistä jää edelleen väliinputoajiksi, vaikka näin ei saisi tapahtua. Etuuksien saamiselle on sekä säädetty että käytännössä asetettu erilaisia esteitä. Myös hakemusten käsittelyajat voivat aiheuttaa toimeentulo-ongelmia. Asioita ei vielä käsitellä riittävästi viran puolesta ja palveluperiaatetta korostaen.

Perusturvan kehittamisestä on puhuttu paljon. Asiaa on selvitetty jo varsin seikkaperäisesti. Silti hallituksen toimenpiteet ovat jääneet miltei olemattomiksi.

Suomen Keskustan ja SKDL:n eduskuntaryhmien jättämän lakialoitteen vaatimuksen mukaisesti perusturvan uudistustyö on käynnistettävä heti. Tämä voi tapahtua valtion vuoden 1990 tulo- ja menoarvion käsittelyn yhteydessä. Mainitussa lakialoitteessa on käsitelty perusturvaa tietoisesti suppeasti. Kysymys on ihmisarvoiseen elämiseen tarvittavasta rahallisesta, luonteeltaan ensisijaisesta vähimmäistoimeentulon turvasta ja opiskeluajan taloudellisesta tuesta. Tällöinkin lakialoite koskee perusturvan tärkeimpien etuuksien korottamista.

Eri lakien mukainen ja vielä hajanaiseksi jäävä perusturva olisi voitava kuitenkin aina hakea yhdeltä taholta. Täytäntöönpanoon liittyvää palvelua olisi kehitettävä.

Keskustan ja SKDL:n lakialoitteessa tavoitellaan sellaista lainsäädäntöä, jolla perusturvan taso korotettaisiin asteittain 3 000 markkaan kuukaudessa. Hallituspuolueiden edustajien äänin 9—5 sosiaalivaliokunta päätti kuitenkin olla ottamatta perusturvaa koskevaa tärkeää lakialoitetta käsittelyyn.

2. Työttömyyspäivärahan korottaminen olisi tullut ottaa sosiaalivaliokunnan käsittelyyn

Joka toinen toimeentulotuen hakijoista on työtön. Sosiaalitoimiston raha-apuun joutuu turvautumaan noin joka viides sellainenkin työtön, joka samanaikaisesti saa peruspäivärahaa. Työttömyysturvan peruspäiväraha onkin tasoltaan aivan riittämätön: sen nettomäärä kuukaudessa on enimmillään vain noin 1 700 markkaa.

Työttömyysturvan saamiselle on sekä lainsäädännössä että käytännön toimenpitein asetettu monia perusteettomia rajoituksia. Kun työttömyysturva esimerkiksi karenssiajalta evä-

tään, työtön joutuu hakemaan toimeentulotukea. Viimeksi mainittu saattaa jossakin tapauksessa olla tasoltaan työttömyysturvaa parempi.

2.1. Tasokorotus

Katsomme, että peruspäivärahaa olisi nostettava korotetun täyden kansaneläkkeen tasolle. Peruspäivärahan määrä ei kuitenkaan ole kansaneläkkeen tavoin sidoksissa kuntaryhmitukseen. Tästä syystä tavoitteeksi onkin tarkoitukseenmukaista asettaa kaavamainen, kuntaryhmityksellä painotettuna keskimääräistä täyttä kansaneläkettä vastaava markkamäärä, mikä olisi 2 180 markkaa kuukaudessa.

Eläketulovähennysten ansiosta pelkästä kansaneläkkeestä ja muutoinkin tämäntasoisesta eläketulosta ei mene veroa. Sen sijaan muiden tulojen ja myös veronalaisten sosiaaliturvatuksien verotus alkaa huomattavasti matalammalta tasolta. Siksi muut perusturvan etuudet kuin kansaneläke olisi korotettava sellaiselle tasolle, että kun otetaan huomioon verotustekijät, nettotulo vastaisi edellä mainittua 2 180 markan suuruisia kansaneläkettä.

Asetettuun tavoitteeseen pääsemiseksi perusturvan bruttomäärä olisi muiden kuin kansaneläkkeen osalta nostettava 2 670 markkaan kuukaudessa. Nykyisin 95 markan suuruinen peruspäiväraha olisi näin ollen korotettava 124 markkaan. Koska kysymys ei ole asetuksella toteutettavasta lakisääteisestä tarkistuksesta, vaan tasokorotuksesta, tätä koskeva muutos olisi tehtävä työttömyysturvalain (602/84) 22 §:n 1 momenttiin.

Ansioon suhteutettu päiväraha koostuu perusosasta ja ansio-osasta. Perusosa vastaa määrältään peruspäivärahaa. Näin ollen peruspäivärahan korottaminen nostaa myös ansioturvan vähimmäistasoa. Tämän sekä ansiosan nykyisten laskentasaantöjen seurauksena myös ansio-osaa saavien toimeentulo paranisi.

2.2. Työttömyysetuuksien tarkistaminen

Tavoitteenamme on yhdistää perusturvan taso. Jotta taso myös korotusten jälkeen säilyisi samana, etuuksien tarkistusmenettelyssä olisi noudatettava samanlaisia perusteita.

Muusta sosiaaliturvasta poiketen työttömyysturvalain mukaisia markkamääriä ei ole

sidottu suoraan indeksiin. Niitä tarkistetaan asetuksella, jos maan yleinen palkkataso muuttuu oleellisesti. Tulokinnanvarainen säännös tulisi muuttaa siten, että markkamäärät sidotaan TEL-indeksiin. Tämä edellyttäisi työttömyysturvalain 25 §:n muuttamista.

2.3. Peruspäivärahan tarveharkinnan poistaminen

Muusta nykyaikaisesta sosiaaliturvasta poiketen peruspäivärahaan sovelletaan tarveharkintaa. Käytännössä useimmiten päivärahaa pienennetään puolison tulojen vuoksi. Erityisesti menettely kohdistuu naispuolisiin työttömiin. Työttömyysturvan tarveharkinnalle ei ole milloinkaan esitetty sosiaalipoliittisia perusteluja. Eri yhteyksissä (esim. työttömyysturvan tarveharkintatoimikunta, KM 1985:59) tarveharkintaa onkin ehdotettu lievennettäväksi. Tavoitteena on ollut sen poistaminen sitä mukaa kuin taloudelliset edellytykset ja työttö-

myysturvalain soveltamiskäytännön vakiintuminen sen mahdollistavat.

Lakialoitteessa ehdotetaan tarveharkinnan poistamista. Tämä edellyttää työttömyysturvalain 13 §:n muuttamista ja 14 §:n kumoamista.

Mielestämme hallituspuolueiden edustajien äänin perusteetta jätettiin Keskustan eduskuntaryhmän ja SKDL:n yhteinen lakialoite n:o 65 ottamatta sosiaalivaliokunnassa käsittelyyn hallituksen esityksen n:o 192 käsittelyn yhteydessä.

3. Työttömyyspäivärahan tasoa koskenut ponsi hylättiin

Hallituspuolueiden edustajien äänin hylättiin myöskin valiokunnan mietinnön perusteluihin ehdottamamme perustelulausuma, joka kuului seuraavasti: "Sosiaalivaliokunta edellyttää, että hallitus ryhtyy pikaisesti toimenpiteisiin työttömyysturvalain peruspäivärahan tason korottamiseksi täyden kansaneläkkeen tasolle."

Helsingissä 17 päivänä marraskuuta 1989

Annikki Koistinen
Matti Väistö

Juhani Alaranta
Toimi Kankaanniemi

